

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут міжнародних економічних
відносин

Імені Б. Д. Гаврилишина
Кафедра філософії та політології

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА

на тему:

«Політична корупція як форма тіньової влади в Україні»

Студента 3 курсу групи Пол-31
Січкара О.В

Науковий керівник:
доктор філософських наук,
професор Гончарук Т. В.

Тернопіль – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1.ПОНЯТТЯ, ВИДИ ТА ФОРМИ КОРУПЦІЇ.	6
1.1 Поняття корупції.....	6
1.2 Види корупції.	7
1.3 Форми корупції.	9
РОЗДІЛ2.СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ.....	10
2.1 Зловживання владою або службовим становищем.	12
2.2 Проблеми застосування законодавства,що встановлює відповідальність за корупційні злочини.	14
РОЗДІЛ 3.ПОЛІТИЧНА КОРУПЦІЯ ЯК СИСТЕМА ПРОТИПРАВНИХ ДІЙ В ПОЛІТИЦІ.	16
3.1 Політичні наслідки корупції.	20
3.2 Пропозиції посилення відповідальності за корупційні правопорушення.	22
РОЗДІЛ 4.ЗАХОДИ, СПРЯМОВАНІ НА ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЮ КОРУПЦІЇ.	23
4.1 Підвищення кваліфікації посадових осіб.	27
4.2 Міри протидії корупції у світі – досвід для України.	29
4.3 Участь громадськості в заходах щодо запобігання і протидії корупції. ..	32
ВИСНОВКИ.....	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	38

ПЛАН

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ, ВИДИ ТА ФОРМИ КОРУПЦІЇ.

1.1 Поняття корупції.

1.2 Види корупції.

1.3 Форми корупції.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ.

2.1 Зловживання владою або службовим становищем.

2.2 Проблеми застосування законодавства, що встановлює відповідальність за корупційні злочини.

РОЗДІЛ 3. ПОЛІТИЧНА КОРУПЦІЯ ЯК СИСТЕМА ПРОТИПРАВНИХ ДІЙ В ПОЛІТИЦІ.

3.1 Політичні наслідки корупції.

3.2 Пропозиції посилення відповідальності за корупційні правопорушення.

РОЗДІЛ 4. ЗАХОДИ, СПРЯМОВАНІ НА ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЮ КОРУПЦІЇ.

4.1 Підвищення кваліфікації посадових осіб.

4.2 Міри протидії корупції у світі – досвід для України.

4.3 Участь громадськості в заходах щодо запобігання і протидії корупції.

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ВСТУП

Сучасний розвиток української державності позиціонує корупцію як ключову загрозу національній безпеці та одну із найбільших перешкод на шляху розвитку країни. Корупція ставить під загрозу сам факт існування держави, виступає основною перешкодою для підвищення рівня життя населення, розвитку економіки, становлення громадянського суспільства, боротьби з організованою злочинністю.

Зростання корупції в Україні – один з основних бар'єрів на шляху залучення іноземних інвестицій і сучасних технологій в українську економіку. Незважаючи на майже три десятиліття ринкових реформ, успіхи української економіки залишаються скромними. Це мимоволі порушує питання про якість вітчизняних перетворень і можливі напрями їх корегування. Заплановане зростання української економіки несумісне з наявним широким розвитком корупції. Це означає, що або запланованого зростання досягти не вдасться, або для його досягнення доведеться перейти від декларативної до реальної боротьби з корупцією.

Проблеми корупційної взаємодії в українському суспільстві сьогодні набули рівня глобального явища, коли корупція в країні утворює певну систему соціально-економічних відносин, тісно переплетених між собою.

Саме тому необхідне розроблення та реалізація ефективних соціально-економічних стратегій протидії корупції на всіх рівнях соціально-економічної організації.

На міжнародному рівні Україна набула репутації надзвичайно корумпованої держави, про що свідчить низка міжнародних рейтингів.

Актуальність теми дослідження зумовлена низькими результатами боротьби з корупцією в Україні і пов'язаним із цим зростанням загрози національній безпеці. Це ставить перед економічною наукою завдання системного дослідження корупції як особливої форми економічних відносин, її суті, причин і умов відтворення.

Ступінь вивчення проблеми. Незважаючи на те, що інституту адміністративного правопорушення як за радянських часів, так і після проголошення незалежності України присвячувалось багато наукових праць, питання до цього часу залишається актуальним та цікавим для дослідження. Тема курсової роботи обрана автором в ініціативному порядку, з урахуванням високого рівня її актуальності та недостатнього рівня наукового дослідження.

Мета і завдання дослідження. Аналіз і запобігання виникнення кризових корупційних явищ у системі органів державної влади.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання:

- проаналізувати понятійні категорій причин та умов корупції;
- з'ясувати найбільш корупційні галузі у діяльності органів державної влади;
- надати пропозиції щодо державної політики у сфері протидії корупції у державній службі.

Об'єктом дослідження виступає корупція як правове явище, адміністративно-правові заходи боротьби з нею в Україні, причини та умови її виникнення, методи боротьби з цим явищем.

Предметом дослідження є історичні і правові джерела, що характеризують корупцію як соціально-правове явище, заходи адміністративно-правової боротьби з нею в Україні та зарубіжних країнах.

Методи дослідження. У курсовій роботі використовуються загальноновизнані наукові методи дослідження.

На всіх етапах написання курсової роботи широко використовувалися такі методи, як порівняння, аналіз, аналогія, спостереження, індукція та інші методи, які були не тільки основним інструментом добору матеріалу, а й необхідною умовою досягнення поставленої мети.

Використання всіх вищезазначених методів дослідження дозволили всебічно розглянути особливості заходів боротьби з корупцією.

РОЗДІЛ 1

ПОНЯТТЯ, ВИДИ ТА ФОРМИ КОРУПЦІЇ

1.1 Поняття корупції.

Корупція (від лат. corrumpere — псувати) — негативне суспільне явище, яке проявляється в злочинному використанні службовими особами, громадськими і політичними діячами їх прав і посадових можливостей з метою особистого збагачення. Як і будь-яке суспільне явище, Корупція в певних суспільних відносинах пронизує все суспільство, а в інших існувати не може. Сприятливими для існування корупції є приватна власність і забюрократизованість системи державного правління. Найчастіше термін застосовується по відношенню до бюрократичного апарату і політичної еліти.

Характерною ознакою корупції є конфлікт між діями посадової особи та інтересами її працедавця або конфлікт між діями виборної особи й інтересами суспільства.

До корупції може бути схильна будь-яка людина, що володіє дискреційними повноваженнями — повноваженнями щодо розподілу якихось ресурсів, що їй не належать, на свій розсуд (чиновник, депутат, суддя, співробітник правоохоронних органів, адміністратор, екзаменатор, лікар тощо). Головним стимулом до корупції є можливість отримання економічного прибутку (ренти), зв'язаного з використанням владних повноважень, а головним стримувальним чинником — ризик викриття і покарання. [5, с.20].

За макроекономічними та політекономічними дослідженнями, корупція часто вважається чи не найбільшою перепорою до економічного зростання і розвитку, здатною поставити під загрозу будь-які перетворення.

1.2 Види корупції.

1. «Високорівнева» (або «елітарна», «можновладна») корупція характерна для вищих ешелонів влади (вищі органи влади, центральні органи виконавчої влади, центральні апарати правоохоронних органів та судової гілки влади). Саме на цьому рівні розробляються корупційні схеми, створюються корупційні мережі.

До основних форм «високорівневої» корупції слід віднести:

- корупційний лобізм;
- корупційний протекціонізм і фаворитизм;
- таємні внески на політичні цілі, внески на вибори з наступними «дивідендами» у вигляді високих державних посад;
- перехід державних посадових осіб на керівні посади комерційних структур, які вони, перебуваючи при владі, підтримували за державний рахунок;
- поєднання державної служби з комерційною діяльністю;
- роздавання податкових пільг;
- надання монополії щодо певного виду комерційної діяльності;
- перешкода в отриманні спеціальних дозволів, ліцензій на зайняття певними видами діяльності (так званий «державний рекет», або торгівля дискреційною владою);
- призначення на відповідальні державні посади тощо.

Найбільш уразливими сферами «високорівневої» корупції є:

- бюджетна сфера (у тому числі міжнародна валютна допомога);
- приватизація державного майна;

- паливно-енергетичний сектор;
- контроль над тіньовою економікою та нелегальним бізнесом;
- розподіл державної власності, землі та природних багатств України;
- митна сфера.

2. Корупція в середніх ешелонах влади (обласного рівня). Практично тотожна корупції «елітарній». У зв'язку з меншим рівнем повноважень відрізняється меншими можливостями корупціонерів обласного рівня використовувати державну власність у своїх особистих цілях. Тут менші фінансові потоки, менша кількість великих об'єктів державної власності, обмежені й владні повноваження чиновництва. Але, зважаючи на звичайну арифметичну кількість чиновництва, шкода від корупціонерів цього рівня навряд чи менша.

3. Корупція «низова» (дрібного чиновництва), тобто держслужбовців які безпосередньо проводять роботу з підготовки управлінських рішень, висновків, готують або видають відповідні дозволи, інші документи, здійснюють контрольні дії, розслідування справ, безпосередньо притягають до правової відповідальності (рівень районів, міст, районів у містах).

Дрібна управлінська (низова) корупція має свою кількісну та якісну характеристику (ознаки). Специфіка сфер її поширення полягає в такому:

1) це місцевий локальний рівень (рівень муніципальної влади), де не вирішуються питання глобального, довгострокового характеру;

2) об'єктом корупції у даному випадку є задоволення «поточних» потреб громадянина владно-політичного характеру (отримання довідки, фінансової допомоги, поставлення на облік, відкриття власної справи тощо).

Найбільш «корупційно-небезпечні» сфери дрібної корупції:

- митна сфера (дрібні порушення правил митного режиму, дрібна контрабанда, тощо);
- дозвільно-ліцензійна система;
- сфера дрібного підприємництва;
- контрольно-наглядова діяльність;

- правоохоронна діяльність;
- житлово-комунальне та побутове обслуговування населення;
- система охорони здоров'я;
- сфера освіти та дошкільного виховання.

4. Корупція «від злиднів». Найбільш безпечний вид корупції. Здійснюється дрібним чиновництвом не на постійній основі, ситуативно або коли вже склалося «зовсім скрутне матеріальне становище». Її відносна безпечність полягає у тому, що корупційні дії вчиняються службовцями, які мають достатньо високий моральний рівень, люблять свою країну, поважають свій народ.[5, с.23].

1.3 Форми корупції.

Найбільш поширеними формами корупції вважається:

- Хабарництво: отримання особою в будь-якому вигляді винагороди (хабаря) за виконання чи невиконання в інтересах того, хто дає хабаря, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища;

- Розкрадання: умисне незаконне обернення певним способом чужого майна на свою користь або користь інших осіб із корисливих мотивів з використанням посадового становища;

- Шахрайство: поведінка, націлена на обман або введення в оману приватної або юридичної особи з метою особистої вигоди або вигоди третьої сторони;

- Вимагання: примушування приватної або юридичної особи сплатити гроші або надати інші цінності в обмін на певні дії або бездіяльність;

- Зловживання: зловживання владою або посадовим становищем, перевищення влади або посадових повноважень та інші посадові злочини, що вчиняються для задоволення корисливих чи інших особистих інтересів або інтересів інших осіб;

- Кумівство: перевага у наданні грошових коштів або іншого майна, переваг, пільг, послуг, нематеріальних активів наближеним особам, родичам, ін.

- Інше: використання інформації, одержаної під час виконання посадових обов'язків, у корисливих чи інших особистих інтересах. [5, с.26].

Корупційні діяння можуть бути вчинені також в інших формах, у тому числі в таких, що потребують додаткового визначення законодавством.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Із прийняттям низки антикорупційних законів у жовтні 2014 року в Україні здійснено найбільш масштабне та системне реформування антикорупційного законодавства. Зміни законодавчого поля стосувалися врегулювання ключових секторів антикорупційної діяльності в державі:

- 1) формування та моніторинг державної антикорупційної політики;
- 2) превентивна антикорупційна діяльність;
- 3) переслідування за корупцію.

Аналізуючи антикорупційну політику України, слід назвати чинники впливу на рівень корупції: непрозорість діяльності і не підзвітність органів державної влади; відсутність (або дуже малий відсоток) політичної волі щодо запобігання та протидії корупції, неефективна участь у цій роботі правоохоронних структур та органів національної безпеки держави; розгалуженість дозвільно-регуляторної системи; надмірний вплив певних олігархічних груп на прийняття державних рішень та процедуру кадрових призначень; неврегульованість конфлікту інтересів; часто відсутність правил професійної етики на публічній службі; низький рівень забезпечення захисту

прав власності; недотримання законодавства у сфері боротьби з корупцією, поєднане з його недосконалістю, суперечлива діяльність судової системи у цьому напрямі; відсутність системності в роботі з виявленням корупції в органах державної влади; відсутність публічного контролю за доходами та видатками вищих посадових осіб держави, а також ефективних механізмів участі громадянського суспільства у формуванні й реалізації антикорупційної політики.[1,с. 51]

У соціальному середовищі до контексту існування корупції необхідно віднести такі фактори: тінізація соціально-економічних відносин, маргіналізація значної частини українського соціуму, що призводить до розбалансованості відносин між соціальними верствами та абсолютного домінування політичної еліти. Порівняння соціального контексту і факторів нового вітчизняного елітогенезу, а також структурно-функціональний аналіз розвитку політичної еліти дає можливість дійти висновку про значне відчуження еліти та громадянського суспільства, що є мультиплікатором негативних соціальних наслідків політичної корупції в Україні. [7]

Незважаючи на те, що на ці проблеми експертами неодноразово зверталася увага, вони залишаються й досі невирішеними. Також не можна не звернути увагу й на те, що сьогодні прийняття нового антикорупційного законодавства, створення відповідних суб'єктів протидії корупції, проходить і проходило під тиском громадянського суспільства на органи державної влади. Тому не випадково, що імплементація нового антикорупційного законодавства відбувається при відсутності політичної волі щодо ефективності протидії корупції. Про це свідчить й факт складного формування складу новостворених інституцій боротьби з корупцією, зволікання з початком їх практичної роботи та труднощами, що виникають на шляху їх діяльності. Як результат, очікувані від антикорупційної реформи зміни щодо зменшення корупційних проявів, утвердження стандартів добросчесної поведінки в діяльності представників владних структур та

бізнесу, мінімізація в їх діяльності корупційних ризиків, підвищення прозорості та підзвітності як органів влади в цілому, так і окремих службових осіб перед суспільством і переважній більшості не знаходить свого реального втілення.[7].

Загальний аналіз системи запобігання корупції в Україні дозволяє дійти висновку, що наразі органи влади не демонструють рішучості до побудови стійкої та ефективної системи запобігання корупції. Носії політичної волі виявляються незацікавленими та неготовими реалізовувати антикорупційні реформи на практиці. Відсутність належної уваги з боку керівництва держави на такий стан справ лише підтверджує, що антикорупція, насправді, не є пріоритетом їх порядку денного.[7]

2.1 Зловживання владою або службовим становищем.

Під зловживанням владою слід розуміти умисне використання службовою особою, яка має владні повноваження, всупереч інтересам служби своїх прав щодо пред'явлення вимог, а також прийняття рішень, обов'язкових для виконання іншими фізичними чи юридичними особами. Зловживати владою може як представник влади, так і службова особа, яка виконує організаційно-розпорядчі обов'язки, оскільки остання також має владні повноваження, що розповсюджуються на підпорядкованих їй осіб.[1,с. 53]

Зловживання службовим становищем - це будь-яке умисне використання службовою особою всупереч інтересам служби своїх прав і можливостей, пов'язаних з її посадою. У цілому зловживання службовим становищем - це більш широке поняття, воно охоплює зловживання владою, оскільки використовувати всупереч інтересам служби службова особа може і владні права та можливості, якщо вона ними наділена.

Зловживання владою або службовим становищем передбачає наявність взаємозв'язку між службовим становищем винного і його поведінкою, яка виражається в незаконних діях або бездіяльності. Службова

особа при зловживанні у будь-якій формі прагне скористатися своїм службовим становищем, яке передбачає як наявність передбачених законами та іншими нормативно-правовими актами повноважень (прав і обов'язків), так і наявність фактичних можливостей, які надає їй сам авторитет посади (її загально визнана вага, важливість, впливовість).

Словосполучення всупереч інтересам служби передбачає, що службова особа не бажає рахуватися з покладеними на неї законом чи іншим нормативно-правовим актом обов'язками, діє всупереч їм, не звертає увагу на службові інтереси.

Під інтересами служби слід розуміти, насамперед, інтереси держави взагалі, і крім того, інтереси певного органу, підприємства, установи або організації, що не суперечать, не протиставляються інтересам держави. Тому дії службової особи, вчинені у вузьковідомчих інтересах на шкоду загальнодержавним інтересам чи інтересам інших підприємств, установ та організацій, також можуть визнаватися вчиненими всупереч інтересам служби.

Корисливий мотив можна визначити як прагнення службової особи шляхом зловживання владою або службовим становищем отримати незаконну матеріальну вигоду (отримати майно, майнові права, звільнитися від особистих майнових витрат тощо).

Інші особисті інтереси як мотив зловживання владою чи службовим становищем полягають у прагненні отримати вигоду не майнового характеру, обумовлену такими спонуканнями, як кар'єризм, заздрість, протекціонізм, бажання отримати взаємну послугу, заручитися підтримкою у вирішенні якого-небудь питання, приховати свою некомпетентність і т. п. Інші особисті інтереси можуть проявитися і у зв'язку з бажанням помститися кому-небудь, отримати перевагу у недобросовісній конкурентній боротьбі та ін. Наприклад, почуття кар'єризму спонукає службову особу вчинити дії, які можуть задовольнити її прагнення просунути по службі, що об'єктивно не відповідає досвіду, знанням, моральним якостям цієї особи.[1, с. 58]

Інтереси третіх осіб необхідно розуміти як такі, що не охороняються у даному випадку законом. Прагнення їх задовольнити, є своєрідним аморальним мотивом службової особи. Таке бажання може збігатися, наприклад, з негативним розумінням кар'єризму, якщо кар'єра залежить від третьої особи, або проявитися у незаконному наданні послуг, переваг родичу, знайомому, звільненні їх від передбачених законом обов'язків, догідництва перед начальником і тощо. Третіми особами можуть бути родичі, приятелі, знайомі, начальники службової особи, які бажають разом з останньою скористатися правами, які належать їй за посадою, або пов'язаними з посадою можливостями.[1, с. 61]

2.2 Проблеми застосування законодавства, що встановлює відповідальність за корупційні злочини.

Корупція в Україні давно сприймається як органічна частина нашого життя. Було б неправильним вважати, що корупція – явище останніх років чи навіть десятиліть. Корупція розглядається як складне соціальне явище, що негативно впливає на всі аспекти політичного і соціально-економічного розвитку суспільства і держави, загрожує демократії та правам людини, реалізації принципу верховенства права, підриває соціальну справедливість, легітимність публічних інститутів, добробут, завдає шкоди суспільству, соціальному прогресу та національній безпеці. [1, с. 51]

Усі цивілізовані країни світу відносять сьогодні корупцію до найнебезпечніших негативних криміногенних явищ соціально-політичного характеру. В Україні через масштаби поширеності у всіх сферах життєдіяльності та повну відсутність у чиновників страху відповідальності, нерідко корупцію не дарма, на жаль, відносять до окремого виду насильства – коли населення кожного дня стикається якщо не з прямим вимаганням хабаря, так зі штучно створеними „представниками держави” умовами, коли без хабаря неможливо вирішити практично жодної справи чи питання. Це універсальна проблема, яка вражає усі сфери суспільного життя, а найбільш –

шкодить взаємовідносинам між громадянами та державою, представленою уповноваженими органами.

У вже розпочатій роботі немає зворотного шляху. Необхідно акумулювати досвід, сили, пропозиції та удосконалити антикорупційне законодавство, привівши його у ступінь правового становища Конституції. На даний час, коли українське суспільство з кожним днем все більш рішуче налаштоване на боротьбу з корупцією, необхідно відкинути усілякі побоювання щодо неспроможності законів повноцінно працювати та виправити ситуацію на краще.

Аналіз нормативно-правових актів, спрямованих на антикорупційну боротьбу, та практики їх застосування свідчить, що недоліки в окремих правовідносинах та неефективність застосування окремих положень законів можуть бути виправлені шляхом внесення змін в чинне законодавство.[1, с.59]

На мою думку законодавчого врегулювання потребують такі питання, як:

- упорядкування адміністративних процедур і надання адміністративних та інших публічних послуг;
- притягнення до відповідальності юридичних осіб за вчинення їх уповноваженими особами корупційних правопорушень;
- удосконалення інституту конфіскації;
- притягнення до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень осіб, які користуються недоторканністю.

РОЗДІЛ 3

ПОЛІТИЧНА КОРУПЦІЯ ЯК СИСТЕМА ПРОТИПРАВНИХ ДІЙ В ПОЛІТИЦІ

Політична система є прикладом динамічної, багатокomпонентної моделі. В ній виникають і функціонують різноманітні інститути, які мають більш чи менш важливе значення для держави та особи, можуть здійснювати стабілізаційну або ж, навпаки, руйнівну дію. Прикладом останньої слугує деструктивний інститут політичної корупції. З огляду на глобальність проблеми, корупційне «інфікування» навіть розвинених демократій, дослідження політичної корупції є реагуванням на виклик часу в пошуках своєрідного «рецепта» протидії.[4].

Політична корупція утворює систему корупційних зловживань, які можна згрупувати за різними критеріями. Усі вони, за яким критерієм ми б їх не класифікували, спрямовані на «нелегітимне використання учасниками політичного процесу та носіями публічної влади їх можливостей і повноважень із метою отримання особистих чи групової вигоди (ренти).

Основними проявами корупції в політиці, на мою думку, є протиправне фінансування партій; дії, пов'язані зі спотворенням ролі

політичних партій як акторів демократичної політичної системи; дії, пов'язані з депутатською етикою, етикою високопосадовців; продаж місць у потенційно прохідній частині виборчого списку партії; підкуп виборців; застосування адміністративного ресурсу; прийняття ключових партійних рішень без широкого обговорення з партійцями (відсутність внутрішньопартійної демократії); наявність конфлікту інтересів у носіїв службових, представницьких та інших повноважень; патронажна політика; політичний непотизм, кронізм і фаворитизм; непрозоре (тіньове) лобіювання; політична корупція в судовому процесі тощо.[4].

Щодо протиправного фінансування партій, то досвід різних держав засвідчує існування відмінних моделей фінансування цього типу суб'єктів політики, й відповідно відмінним є розуміння дозволеного та забороненого. Відмінності зумовлені наявністю чи відсутністю лімітів на внески від приватних осіб, лімітів чи й узагалі заборони на корпоративні внески, внески іноземних громадян, наявністю чи відсутністю лімітів на витрати тощо. Корупцією є залучення «підставних донорів» для обходу запроваджених лімітів на пожертви політичним партіям. Такі ліміти зазвичай мають за мету обмежити потенційний вплив на партію будь-якого благодійника. Проте ліміти на пожертви складно контролювати, позаяк є можливість переказу коштів через інших осіб. В Україні навіть стала можливою ситуація, коли та чи інша партія утримується якимось одним олігархом.

Щодо корупційних дії, пов'язаних із депутатською етикою та етикою високопосадовців, то прикладом можуть бути т. зв. «тушкування депутатів» («партійні перебігання»). «У медійному дискурсі депутат, що перейшов із фракції до фракції через ймовірні мотиви особистої користі, набув зневажливого позначення як «тушка», що мало символізувати цілковиту втрату його суб'єктності»

Такий вид політичної корупції, як «продаж» місць у потенційно прохідній частині виборчого списку партії порушує принцип, за яким місце у списку має визначатися відповідністю кандидата ідеології партії, його

партійною чи парламентською роботою тощо. Насправді ж у межах більшості вітчизняних політичних сил є вузьке коло осіб, завданням яких є вирішення закритих фінансових питань партії. Звісно, самі політичні партії офіційно заперечують «продаж» місць у списках. Зазвичай причиною такого корупційного злочину є потреба партій у фінансах на проведення виборчої кампанії. З огляду на те, що основну частину фінансів витрачаються на телерекламу, здешевлення виборчої кампанії за рахунок обмеження чи повної заборони телереклами може бути методом мінімізації цієї мотивації до корупційних дій суб'єктів виборчого процесу. В цьому контексті доречним як антикорупційний механізм є перехід до пропорційної системи з відкритими списками. Не йдеться про чисту пропорційну систему з відкритими списками, яка складна для впровадження, а про певні варіації на тему відкритих списків, аналіз яких дозволяє виявити і за такої виборчої системи корупційні пастки.

Окремо виділимо такий прояв корупції у політиці, як підкуп виборців. Він полягає у наданні виборцю неправомірної вигоди за будь-які дії, пов'язані з безпосередньою реалізацією ним свого виборчого права. Ще у 2014 р. до Кримінального кодексу були внесені зміни, які криміналізували підкуп виборців. Попри це Комітет виборців України зафіксував чимало фактів, коли голос виборця купувався від 50 грн (у «найбідніших» округах) до понад 1000 грн, або ж грошові сертифікати, продуктові набори, можливість скористатися певними послугами (наприклад, безоплатний громадський транспорт, ліки тощо), укладення з виборцями поза правових «соціальних угод». Підкуп виборців може мати не лише персональний, а й корпоративний характер (наприклад, надання товарів, послуг та обладнання соціальним закладам, установам, організаціям). До проявів політичної корупції можна віднести й отримання матеріальної винагороди членами виборчих комісій за роботу від політичних партій чи фракцій, які висунули їх до складу комісії.[4].

Прикладом політичної корупції є застосування під час виборчої кампанії адміністративного ресурсу (інституційного, регуляторного, медійного тощо), тобто використання владних повноважень і державних ресурсів партіями або політиками у їх власних виборчих інтересах.

Політичною корупцією є прийняття ключових партійних рішень без обговорення з рядовими партійцями. Це свідчить про слабкість внутрішньопартійної демократії. Фактично можна говорити про такий різновид політичної корупції, як внутрішньопартійна. Це проявляється у закритому обговоренні партійного списку на вибори та послідовності претендентів на виборну посаду, закритому характері прийняття важливих рішень тощо. Водночас справжня, а не лише декларована, внутрішньопартійна демократія передбачає низку демократичних процедур усередині партії, які забезпечують доступ кожного партійця до обговорення політики партії та прийняття спільних рішень.

До політичної корупції відносять протиправну тріаду – політичний непотизм, політичний кронізм, політичний фаворитизм:

а) політичний непотизм є службовим заступництвом високопосадовця, політика представникам свого родинного кола. Він найперше полягає в використанні службових, представницьких повноважень задля «просування» (функція «соціального ліфта») близьких осіб на посади в органах державної влади, лобювання їх інтересів під час виборів, конкурсів на заміщення посад, забезпечення місця в прохідній частині виборчого списку тощо. Отже, мова про надання нічим не обґрунтованих преференцій у політиці, державному управлінні. Вважаємо, що політичний непотизм є формою патронату та зумовлює конфлікт інтересів. Непотизм є проявом політичної корупції, позаяк зумовлює свої результати не завдяки професійним здібностям, а винятково з огляду на приналежність до певного середовища;

б) політичний кронізм розширює коло «близьких» людей, включаючи тих осіб, із ким у політика, високопосадовця склалася соціальна,

бізнесова, політична дружба, є взаємовигідні інтереси. Особи з цього кола призначаються на потрібні високі посади, їм сприяють у наданні вигідних урядових контрактів, включають у прохідну частину виборчих списків тощо. Тобто, в основі політичного кронізму лежать дружні, товариські, партнерські зв'язки, використання яких може зумовити конфлікт інтересів;

в) політичний фаворитизм полягає у наданні необґрунтованих преференцій особі чи групі осіб, які залучені в державне управління, політичний процес із розрахунком на взаємні послуги (послуга за послугу).

Формою політичної корупції є непрозоре (тіньове) лобіювання. Воно простежується у намаганнях впливових фінансово-промислових груп, підконтрольних їм владних, партійних структур у певний спосіб монополізувати прийняття важливих управлінських рішень на регіональному і на загальнодержавному рівні. Через відсутність належних юридичних регуляторів лобіювання не лише в Україні, а у багатьох державах набуває здебільшого поза правової, вузькогрупової та латентної форм. Тому доцільне прийняття закону про лобізм, який регламентуватиме діяльність, спрямовану на просування певних інтересів. Легалізація лобізму робить цей процес прозорішим, а виборці знають, чиї інтереси відстоює певний політик.[4].

Також серед проявів політичної корупції відзначають корупцію в судовому процесі: вибіркоче правосуддя, зволікання розгляду справ щодо політиків, державних високопосадовців запідозрених у корупційних діях; винесення політично мотивованих рішень суду; тиск на судові інстанції суб'єктів політики з метою забезпечення певних рішень суду.

Спроба класифікувати прояви політичної корупції не вичерпує увесь спектр політично-корупційних дій, але окреслює основні прояви нелегітимного використання учасниками політичного процесу та носіями публічної влади їх можливостей і повноважень із метою отримання особистих чи групової вигоди.[4]

3.1 Політичні наслідки корупції

Наслідки політичної корупції проявляються насамперед у політичній сфері та полягають у тому, що вона: змінює сутність політичної влади, знижує рівень її легітимності як усередині держави, так і на міжнародній арені; порушує принципи формування та функціонування владних інститутів, демократичні засади суспільства та держави; підриває політичну систему; породжує відчуження влади від народу, знижуючи залежність держави від її громадян; дестабілізує політичну ситуацію; підпорядковує державну владу приватним і корпоративним інтересам, у т.ч. інтересам корумпованих угруповань і кланів.

У функціонуванні держави і реалізації публічної влади корупція, висловлюючись образно, ставить все з ніг на голову: влада, носієм і єдиним джерелом якої є народ, використовується не в інтересах всього суспільства, не в інтересах народу, а в інтересах окремих осіб або певної групи осіб. Іншими словами, корупція передбачає експлуатацію публічної влади у приватних інтересах. Корумпована особа або інші особи, в інтересах яких вчинюється корупційне діяння, неправомірно (за допомогою підкупу, з порушенням встановленого порядку, за відсутності для того підстав тощо) винятково через неправомірне використання суб'єктом корупції наданої йому влади чи посадових повноважень, отримують певні блага, пільги, переваги або іншу вигоду.

За значного поширення політичної корупції, управління державою суттєво віддаляється від демократичних принципів і значно спрощується для корумпованих представників влади, яким притаманний спрощений погляд на владу, на її сутність і суспільне призначення, на власне посадове становище, яке розглядається як засіб задоволення особистих інтересів. У громадян і представників владних структур відбувається зміна світогляду на роль публічної влади в управлінні суспільством.

Внаслідок корупції відбувається зміщення (деформація) головної мети політики – замість забезпечення загальносуспільних інтересів політика спрямовується на забезпечення приватного та групового інтересів.

Системна політична корупція істотно послаблює державність. Вона підриває авторитет держави, породжує недовіру громадян до політичної влади. Влада сприймається громадянами не як виразник їх інтересів і способів їх захисту, а як джерело небезпеки їх правам і свободам. Насправді так і є: сьогодні найбільшу небезпеку державності України, правовим і демократичним засадам її розвитку, конституційним правам і свободам громадян становить корумпована влада.[6]

3.2 Пропозиції посилення відповідальності за корупційні правопорушення.

1) До Антикорупційної стратегії на наступний період включити положення, яке б містило заклик до органів судової влади про більш зважене прийняття рішень при виборі заходів кримінального-правового характеру до осіб, що вчинили корупційні злочини.

2) Статтю 55 КК доповнити новими положеннями, яке б містило чіткі орієнтири щодо конкретизації змісту покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю при його призначенні судами.

3) Доповнити ч.ч. 1, 2 та 4 ст. 96-2 КК положеннями, які б приводили законодавчу регламентацію спеціальної конфіскації у максимальну відповідність з особливостями корупційних злочинів.

4) Доповнити КК положенням, яке б визначало природу та порядок застосування конфіскаційного наслідку.[2, с. 587].

РОЗДІЛ 4

ЗАХОДИ, СПРЯМОВАНІ НА ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЮ КОРУПЦІЇ.

Щорічне дослідження Transparency International засвідчило, що: “Україна, разом з країнами Східної, Південно-Східної Європи та Центральної Азії сприймається її населенням як високо корумпована держава. Місце України у рейтингу корумпованості країн світу з оцінкою у 2,2 бали та загальні темпи поширення корупції у державі вимагають рішучих заходів для порятунку країни та виходу з корупційної небезпеки”.[3]

За останні три роки позиції України погіршились на 5 пунктів. У разі, якщо негативна тенденція збережеться, Україна за п’ять–сім років може наздогнати Сомалі. Сьогодні відомо, що більшість держав із рейтингом у 2 бали і менше перебувають у військових конфліктах. Результати багатьох незалежних досліджень, включно з даними Transparency International, свідчать про те, що країни, які сприймаються як найкорумпованіші, є тими самими країнами, що найбільше страждають від довготривалих конфліктів,

спрямованих на знищення державної інфраструктури. Суспільство в Україні уже сьогодні відчуває болючі симптоми проявів корупції. Це значні масштаби розкрадання державних коштів, зростання рівня безробіття та бідності, фактична неспроможність держави протидіяти небезпечним хворобам, що зрештою призводить до поступового зменшення робото-спроможного контингенту і населення загалом. Особливою ознакою традиційно високого рівня корупції у різних сферах життя українського суспільства є те, що населення сприймає корупцію як закономірне явище.[8, с.368]

Сучасне становище нашої країни характеризується обмеженими можливостями щодо економічного і людського розвитку, недостатнім рівнем глобальної конкурентоспроможності, зокрема, за показником якості державних інституцій, внутрішньої та зовнішньої безпеки, високим рівнем корупції та низьким рівнем задоволеності громадян діяльністю органів державної влади.[8, с. 368]

Цей стан нашої країни підтверджується заявами та звітами міжнародних експертів та організацій, які відстежують практику протидії корупції у світі. Так, президент GRECO Драго Кос в інтерв'ю “Дзеркалу тижня” заявив, що в Україні спостерігається незначний поступ у боротьбі з корупцією на законодавчому рівні, але практичні зміни поки що відбуваються ще повільніше.

Дослідники здебільшого звертають увагу на те, що причини та умови поширення корупції у країні перебувають у тісному взаємозв'язку з такими явищами, як криза і незбалансованість економічних відносин, високі податки, падіння продуктивності праці, зростання безробіття, бюджетний дефіцит, правовий нігілізм, погіршення виконавчої дисципліни.

Загальновідомо, що потужним фактором корумпування суспільних відносин виступають криміналізація та тінізація економіки, хибна методологія і непрозора приватизація державного й комунального майна.

Деякі дослідники стверджують, що різке зростання корупції завжди спостерігається за зміни фундаментальних умов життя. При цьому дослідження підтверджують, що передумовою зростання масштабів корупції є не самі по собі реформи, не фундаментальні зміни, а їхній характер, порядок здійснення тощо (варто зазначити, що свого часу ринкові реформи визнали причиною корупції усього 8 % опитаних громадян України).[8, с. 368]

Суспільна перебудова, зміна форм державного устрою та політичного режиму, що наявні на пострадянському просторі, й, зокрема, в Україні, зруйнували усталені тоталітарні моделі регуляції економічних і політичних процесів. У будь-якій країні непрозорість процесу формування органів державної влади й органів місцевого самоврядування, що нерідко бачимо в Україні, зумовлює їх корупційний характер. Унаслідок цього легітимні стосунки у системі влади тією чи іншою мірою підміняються корупційними. Корупція на рівні формування органів влади, вироблення та реалізації рішень перестає бути видом девіантної поведінки, набуваючи характеру їхньої норми. Це підриває легітимність державної влади, провокує подальше поширення корупції на нижчих рівнях державної влади та в інших сферах суспільного життя, сприяє правовому нігілізму і зневірі у дієвості принципу верховенства права.

Практика становлення та розвитку антикорупційного законодавства в Україні, наукові публікації із цієї проблематики свідчать про недостатню напрацьованість окремих її аспектів, зокрема адміністративно-правового механізму забезпечення протидії корупції.

На нашу думку, основними складовими елементами адміністративно-правового механізму протидії корупції є правовідносини у сфері протидії корупції як різновид суспільних відносин, що регламентуються правовими нормами і забезпечують взаємодію останніх із відповідними суб'єктами протидії корупції; норми права, що визначають права та обов'язки суб'єктів протидії корупції; нормативно-правові акти, які

регламентують різноманітні сторони протидії корупції і формують комплексне й універсальне антикорупційне законодавство; державні органи, які покликані протидіяти корупції у процесі своєї повсякденної діяльності; адміністративна відповідальність як складова адміністративного примусу, що застосовується до суб'єктів корупційних правопорушень за умови порушення ними чинного законодавства України.[3]

І. Яцків до напрямів протидії корупції в Україні зараховує:

- 1) подальше вдосконалення законодавчої бази;
- 2) запобігання корупції;
- 3) виявлення, припинення та розслідування корупційних правопорушень;
- 4) забезпечення покарання осіб, винних у вчиненні корупційних правопорушень;
- 5) поновлення порушених корупційними діяннями законних прав та інтересів осіб;
- 6) усунення наслідків корупційних діянь .[9]

Ефективна протидія корупції можлива тільки за об'єднання спільних зусиль, із залученням усіх зацікавлених у цьому сторін – державного сектору, цивільного суспільства, приватного сектору. Досвід свідчить, що успіхів у подоланні корупції досягають ті країни, які збільшують прозорість влади через розбудову громадянського суспільства та забезпечення свободи слова.

Загальновизнано, що корупція перешкоджає економічному розвитку і становить реальну загрозу устрою будь-якого суспільства. Тому пропонується загальний для усіх країн принцип – це доброчесність державного службовця. Можна навести приклад, як виглядають основні етичні норми (принципи) поведінки посадової особи, які розроблені Міжнародним інститутом адміністративних наук.[9]

Головним принципом є обов'язок виконувати роботу в обсязі повного робочого дня й отримувати за це заробітну плату. Це означає, що службовці повинні служити на благо суспільства, а не вдаватися до

нескінченних зволікань і думати про користь для себе, провокуючи людей на підношення (і це для того, щоб вони виконали свій службовий обов'язок!).

Будь-яка додаткова оплата за послуги має надходити до держави, а не до службовця. Будь-яка додаткова компенсація, що виплачується державному службовцю, повинна відповідати продуктивності його праці, а не бажанню громадян заплатити за послугу, оскільки такий підхід потягне за собою практику вимагання.

Узагальнюючи норми міжнародно-правових актів та інших документів, які стосуються боротьби з корупцією, можна їх поділити на такі, що передбачають: кримінальну відповідальність, адміністративні заходи та законодавчі механізми запобігання корупції, процедури виявлення і притягнення до відповідальності корумпованих службовців, правові положення з питань економічних заходів подолання корупції.

Багато колишніх парламентарів, чиновників, працівників правоохоронних органів безперешкодно переходять із державних у приватні структури, де “успішно” використовують не тільки здобуту інформацію і відомості, а й знання та навички. Актуальність цієї проблеми для України підтверджується матеріалами проведених досліджень та опитувань державних службовців щодо їх життєвих планів у разі залишення державної служби. Після залишення державної служби вони планують:

- працювати у приватному секторі на посадах, де можуть бути корисними знання, досвід та зв'язки, отримані на державній службі, – 52,5 % опитаних;

- працювати у приватному секторі незалежно від нинішньої посади – 10,7 % опитаних;

- займатись власним бізнесом – 10,0 % опитаних;

- інші плани – 26,8 % опитаних.[9]

Очевидно, що професійна діяльність екс-службовця (особливо керівника) у тій сфері, що є об'єктом контрольно-дозвільної, регуляторної

діяльності відомства, у якому він раніше працював, має підвищений ризик корупційності, бо існує доволі значний “попит” на цю категорію працівників.

Незалежно від того, наскільки жорстко чи суворо здійснюються заходи кримінального переслідування, будь-яке суспільство реально може покарати лише невелику кількість посадових осіб, які зловживають своїм службовим становищем. Тому для підвищення доброчесності урядових службовців потрібні адміністративні, управлінські, законодавчі механізми, а також механізми звітності.[9]

4.1 Підвищення кваліфікації посадових осіб.

Чинний Закон України "Про судоустрій і статус суддів" передбачає лише, що суддею Вищого антикорупційного суду може бути особа, яка:

- відповідає загальним вимогам до кандидатів на посаду судді (громадянин України, не молодший тридцяти та не старший шістдесяти п'яти років, який має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ять років, є компетентним, доброчесним та володіє державною мовою);

- успішно пройшла кваліфікаційне оцінювання;

- відповідає іншим вимогам, встановленим законом.

Оскільки основними критеріями при відборі кандидатів повинні стати їхня доброчесність, професіоналізм та незалежність, то передбачати надто жорсткі і формалізовані вимоги стосовно необхідного стажу роботи не варто, однак вказаний вище перелік має бути конкретизовано.[10]

Кваліфікаційне оцінювання включає такі етапи:

- складання іспиту, який полягає у проходженні письмового тестування та виконання практичного завдання. Порядок та методика проведення іспиту затверджуються Вищою кваліфікаційною комісією суддів;

- дослідження досьє кандидата. При цьому для цілей формування досьє ВККС може ухвалити рішення про проведення інших тестувань та

форм перевірки відповідності кандидатів критеріям оцінювання (наприклад, тестування загальних здібностей чи тестування з використанням поліграфа);

- проведення співбесіди.[16, с. 11]

Оскільки основним критерієм при формуванні Вищого антикорупційного суду повинна стати незалежність його діяльності, то порядок обрання та призначення суддів має максимально забезпечувати ці умови, а також сприяти максимально високій суспільній довірі до процесу утворення та подальшої діяльності такого суду. З метою забезпечення саме такого процесу формування антикорупційного суду та збереження принципу незалежності гілок влади, залучення будь-якої з них до організації процесу добору суддів виглядає неприйнятним.[16, с. 13]

З метою збереження єдиної системи призначення судів, формальна процедура, викладена вище, повинна бути максимально дотримана. Однак, враховуючи досвід європейських країн, та з метою максимального забезпечення перевірки доброчесності суддів, для формування Спеціалізованих антикорупційних судових інституцій в законі необхідно передбачити механізм залучення до процесу добору суддів антикорупційного суду експертів з міжнародним досвідом та рекомендаціями, яких наділити правом вирішального голосу.[13]

Існує декілька можливих форм залучення таких спеціалістів, які обов'язково повинні стати предметом подальшої дискусії для визначення найбільш оптимального варіанту. Але участь незалежних від нинішньої системи влади і судоустрою осіб до процесу відбору суддів є ключовою умовою забезпечення суспільної довіри до доброчесності суддів та неупередженості судових інституцій.[16, с. 22]

При неможливості докорінно змінювати передбачений законом порядок, все ж повноваження при доборі суддів варто звузити, залишивши їм лише можливість відхиляти подані рекомендації з чітко визначених підстав.

4.2 Міри протидії корупції у світі – досвід для України.

Наприкінці ХХ століття світова спільнота визнала, що корупція є глобальною проблемою кожної країни, і з цією проблемою треба боротися.

Деякі країни ухвалили комплекс заходів як нормотворчого, так і організаційного характеру для приведення національних законодавств у відповідність до вимог Конвенції ООН проти корупції.

Наприклад, у Сінгапурі діє спеціалізований структурний підрозділ – Бюро з розслідування випадків корупції.

Такий орган має повноваження для проведення слідчих дій і зобов'язаний передбачити комплекс заходів превентивного характеру.

Досвід монархічної Японії цікавий для врахування в українських реаліях з метою запровадження суворих обмежень у фінансуванні виборчих кампаній, окремих партій, інших політичних організацій, громадських формувань. [15, с. 8]

Важливо, що норми японського законодавства фіксують регламентований порядок здійснення пожертвувань на користь кандидатів на виборах, організації та діяльності політичних фондів, встановлюють суворий порядок фінансової звітності.

У Федеративній Республіці Німеччина в основу боротьби з корупцією покладено завдання знищення матеріальної, насамперед фінансової бази злочинних угруповань. Це досягається шляхом конфіскації майна і створення належної правової бази для унеможливлення «відмивання» «брудних» грошей. Основне завдання німецького уряду у сфері запобігання корупції полягає в тому, щоб у результаті законодавчих, організаційних, кадрових та інших заходів унеможливити зловживання державного службовця своїм посадовим становищем.[15, с. 11]

У законодавстві США поняття корупції посадовців визначено досить широко. Під цим поняттям розуміють комплекс протиправних діянь, передбачених в основному в чотирьох главах розділу 18 Зводу Законів: «Хабарництво, нечесні доходи і зловживання своїм положенням публічними посадовцями»; «Посадовці і службовці за наймом»; «Здирство і погрози»;

«Вибори і політична діяльність». Кримінальному переслідуванню за хабарництво в США піддаються не тільки ті, хто одержує хабарі, а й ті, хто їх дає. Важливо, що покаранню за хабарництво разом з нині функціонуючим підлягає як колишній, так і майбутній службовець.[11, с. 17]

Отже, для боротьби з корупцією низка країн вживає заходи організаційного характеру – створюють спеціалізовані установи, організації, метою діяльності яких є вироблення відповідної стратегії й тактики, розробка превентивних заходів нормотворчого й функціонального змістового наповнення. Проте необхідно, з огляду на актуальність проблеми, переглянути комплекс організаційно-правових та інших заходів на національному рівні з метою їхнього вдосконалення та інтенсифікувати діяльність у міжнародних організаціях.[12, с. 13]

Отже, за умов наявності масштабної корупції пріоритетними є заходи щодо усунення її причин, а вже потім – боротьба з конкретними виявами. Причому, для правових систем деяких розвинених країн не є характерним використання в законодавстві терміну «боротьба», численними є закріплення в нормативно-правовому акті (часто – кодифікованому) принципів запобігання правопорушенням.[12, с. 16]

На мою думку, однією з головних складових формування й реалізації ефективної системи боротьби з корупцією є чітка взаємодія держав, насамперед, їхніх правоохоронних органів, спільна участь у заходах, ініційованих Організацією Об'єднаних Націй, Радою Європи, Інтерполом, Міжнародним валютним фондом, Світовим банком та іншими міжнародними інституціями.

Практика роботи правоохоронних органів зарубіжних країн у цьому напрямі свідчить про те, що досконалість нормативно-правового забезпечення протидії та наявність ефективної системи протидії корупції на національному й міжнародному рівнях є однією з головних умов успішного подолання зазначеної проблеми.

Практичний досвід правових держав світу у сфері боротьби з корупційними злочинами дає змогу сформувавши уявлення про основи передової національної антикорупційної стратегії, вироблення якої сьогодні необхідне в Україні. [14]

Відповідно, наразі вітчизняна влада повинна:

- розробити єдину державну політику в сфері боротьби з корупцією, яка містила б комплекс заходів державного, політичного, економічного, соціального і правового характеру;

- сформувавши спеціальну антикорупційну службу, незалежну від усіх гілок влади, яка забезпечила б контроль за діяльністю державних органів різних рівнів;

- забезпечити незалежне функціонування судової влади, за прикладом правоохоронних систем Італії, США, Великої Британії чи Франції.

4.3 Участь громадськості в заходах щодо запобігання і протидії корупції.

Закон України «Про запобігання корупції» передбачає участь громадян, громадських об'єднань у заходах щодо запобігання, виявлення і протидії корупції.

Громадські об'єднання, їх члени або уповноважені представники, а також окремі громадяни в діяльності щодо запобігання корупції мають право:

- повідомляти про виявлені факти вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, реальний, потенційний конфлікт інтересів спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції, Національному агентству, керівництву чи іншим представникам органу, підприємства, установи чи організації, в яких були вчинені ці

правопорушення або у працівників яких наявний конфлікт інтересів, а також громадськості;

- проводити, замовляти проведення громадської антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів, подавати за результатами експертизи пропозиції до відповідних органів, отримувати від відповідних органів інформацію про врахування поданих пропозицій;

- брати участь у парламентських слуханнях та інших заходах з питань запобігання корупції;

- вносити пропозиції суб'єктам права законодавчої ініціативи щодо вдосконалення законодавчого регулювання відносин, що виникають у сфері запобігання корупції;

- проводити, замовляти проведення досліджень, у тому числі наукових, соціологічних тощо, з питань запобігання корупції;

- проводити заходи щодо інформування населення з питань запобігання корупції;

- здійснювати громадський контроль за виконанням законів у сфері запобігання корупції з використанням при цьому таких форм контролю, які не суперечать законодавству;

- здійснювати інші не заборонені законом заходи щодо запобігання корупції.

Громадському об'єднанню, фізичній, юридичній особі не може бути відмовлено в наданні доступу до інформації стосовно компетенції суб'єктів, які здійснюють заходи щодо запобігання корупції, а також стосовно основних напрямів їх діяльності. Така інформація надається в порядку, встановленому законом.

Особи, які надають допомогу у виявленні корупційних діянь, перебувають під захистом держави. Правоохоронні органи здійснюють правові, організаційно-технічні та інші заходи, спрямовані на захист від

протиправних посягань на життя, здоров'я, житло та інше майно осіб, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції, також їх близьких осіб.

Щоб подолати корупцію, важливо знати не тільки те, де вона існує, але й причини, що породжують її. І однією з причин є терпимість громадян до проявів корупції, а також особиста лояльність до посадовців та примирення з беззаконням.

Користуйтеся своїми законними правами повсякчас і всюди.

ВИСНОВКИ

1. Корупція – одна з глобальних проблем ХХІ століття, і Україна тут – не виняток. З погляду теорії, корупцію необхідно аналізувати в широкому та вузькому розумінні цього слова. Найбільш суттєвою, ведучою стороною цього явища можна вважати зловживання владою з метою отримання особистої вигоди.

2. Корупція, як не дивно, виконує на сучасному етапі розвитку суспільства низку позитивних (у певному сенсі) функцій. Громадяни, підприємці, які успішно вирішують свої проблеми корупційним шляхом,

отримують певне задоволення своїх інтересів. При цьому корупція знижує невдоволення станом справ у суспільстві, виконуючи роль «амортизатора». Перерозподіляючи доходи, корупція тією чи іншою мірою ослаблює ті диспропорції, дисбаланс, невідповідності, які її викликають. Якщо ресурси, отримані корупційним шляхом інвестуються у сферу економіки, вони стимулюють і виробництво, і споживання. Отже, корупція є одним із важливих факторів, який впливає на всю систему суспільних відносин.

3. Корупція в Україні стала основним механізмом розподілу і перерозподілу національного багатства країни, національного доходу і державного бюджету. Корупція – це сучасна форма експлуатації основної частини населення України. Саме через систему корупції бюрократія, її номенклатура експлуатують суспільство. Важливий фактор цього – об'єктивно зумовлене посилення ролі держави в усьому світі і в Україні зокрема.

4. До основних умов існування і реалізації відносин корупції можна віднести:

а) особливості перехідного періоду України від соціалізму до постіндустріального суспільства, який відбувається в номенклатурно-олігархічній формі;

б) наявність приватної власності (приватного сектору), яка дає можливість вирішувати проблеми незаконним (корупційним) шляхом; в) наявність державної власності (державного сектору) як економічної бази для збагачення чиновників, які мають можливість розпоряджатися цією власністю, результатами її функціонування або давати дозвіл користуватися нею;

г) відмову на практиці від ринкових і демократичних механізмів перерозподілу власності;

д) існування значного оборонно-промислового комплексу й армії, які породжують корупційні відносини в цій сфері як наслідок значної

суб'єктивності і закритості прийняття рішень у тому числі щодо використання значних коштів державного бюджету;

е) слабкі демократичні основи суспільства, які не дозволяють встановити дієвий контроль за бюрократією, відсутність розвинутих інститутів громадянського суспільства.

5. Корупція – головне гальмо на шляху прогресу, розвитку українського суспільства на сучасному етапі. Системні втрати від корупції – це руйнування державності, державного апарату, законодавчих, судових та правоохоронних органів, гальмування нормального економічного розвитку країни. В економіці корупція не дозволяє реалізуватися перевагам ринкових відносин, ефективному їх поєднанню з державним регулюванням.

Порушуються механізми конкуренції, нормальної ринкової економіки. Корупція гальмує економічне зростання, економічний розвиток, збільшуючи накладні витрати, зменшуючи інвестиції, суттєво зростають невизначеність і ризику.

Інноваційна економіка, проголошена як стратегічний шлях розвитку України, взагалі не може бути реалізована в умовах наявності корупційних мереж. У політиці корупційні механізми перешкоджають розвитку демократії, дискредитуючи її.

Політичні «витрати» проявляються в політичній нестабільності, неспроможності держави забезпечити нормальне – без зубожіння – життя людей, у загрозі демократії. У соціальному аспекті корупція підриває довіру до всіх гілок влади, владних структур та інститутів, партій, демократії загалом. Якщо людина уже не чекає справедливості від своєї держави, то вона перестає потребувати такої держави. Соціальний ефект корупції полягає також у невиправдано глибокій диференціації доходів, яка викликає дуже серйозне погіршення життя, соціальну напругу, оскільки в кінцевому результаті джерело корупції – у недоплаті основній масі працюючих. У моральному аспекті суспільство деградує, оскільки відбувається дискредитація важливих для членів суспільства цінностей, мотивів, норм

поведінки і підміна їх іншими, які опираються на корупційні відносини і руйнують особистість. За відсутності в суспільстві зрілих ідеологічних концепцій, в тому числі патріотичних, системи морального виховання, корупційні відносини відтворюються в кожному поколінні.

6. Оскільки корупція – системна проблема, то необхідна і системність антикорупційних заходів, тобто подолання корупції за всіма основними напрямками, згідно з науковим розумінням цього явища. Здійснення діяльності з обмеження корупції повинно будуватися на основі прямих заходів (спрямованих безпосередньо на боротьбу з корупцією) і заходів, спрямованих на усунення економічних умов, які сприяють її розвитку (непрямих заходів). Економічною основою антикорупційної діяльності повинно стати подолання «сировинної» залежності національної економіки, а також зниження тіньової активності в країні.

Економічною основою антикорупційної діяльності повинно стати подолання «сировинної» залежності національної економіки, а також зниження тіньової активності в країні, оскільки участь підприємців і громадян у тіньовій діяльності змушує їх шукати корупційні шляхи реалізації економічних інтересів.

7. Наявність тісного корупційного зв'язку між владою і бізнесом в Україні (на відміну від інших країн, де він менш помітний або носить випадковий характер) перетворює корупцію на інституціональне явище. Стійкість корупційних зв'язків є визначальним фактором характеристики української дійсності і становить серйозну суспільну небезпеку, оскільки завдяки їй наявні суттєві корупційні тенета, які не просто отримують прибутки в результаті своєї протиправної діяльності, але й інвестують їх у розвиток самої корупції. Це перетворює корупцію на системний фактор української соціально-економічної моделі суспільства.

Користуйтеся своїми законними правами повсякчас і всюди.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волошенко А.В. Проблеми здійснення антикорупційних реформ у сучасній Україні та шляхи їх реалізації. Актуальні проблеми економіки. 2016. № 8. С. 51 – 61.
2. Гвоздецький В. Д. Адміністративно-правові та організаційні засади запобігання та протидії корупції в Україні: 12.00.07 . В. Д. Гвоздецький. – К., 2014. С.587 .
3. Хмара О., Волошина А. Антикорупційна політика в Україні: доповідь від платформи громадянського суспільства: веб-сайт. URL:

http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/csp-ua-anticorruption-report_ukr.pdf

(дата звернення: 16.04.2020)

4. Прохоренко О. Прояви корупції загроза національній безпеці України . О. Прохоренко. Науковий вісник НАВСУ. 2002.

5. Баланда А.Л. Соціальний контекст політичної корупції А.Л. Баланда, В.Г. Пшеничний . Збірник наукових праць. –2010. С.19–26.

6. Чапка Р. Ринок газу в Україні поле для активності злодіїв, хабарників та інших нечесних людей . Р. Чапка . Свобода. 2000. 3 квітня . С. 6–9.

7. Маркеева О.Д. Антикорупційна політика в Україні: проблеми та перспективи: веб-сайт. URL <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/21-1440595448.pdf> (дата звернення: 16.04.2020).

8. Невмержицький Є. В. Корупція в Україні : причини, наслідки, механізми протидії : монографія / Є. В. Невмержицький. 2008. С.368.

9. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2014-2017 роки: Закон України від 14.10.2014 року: веб-сайт. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1699-18> (дата звернення 16.04.2020).

10. Концепція подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності» веб-сайт. URL: <http://www.minjust.gov.ua/0/7094> (дата звернення 16.04.2020).

11. Соснін О. Про необхідність використання світового досвіду в боротьбі з корупцією у вітчизняній практиці . Віче. 2014. № 1. С. 17.

12. Чемерис І. Зарубіжний досвід протидії корупції в системі державного управління . Стратегічні пріоритети. 2009. № 3(12). С.13–16.

13. Чепелюк В. Досвід зарубіжних країн у боротьбі з корупцією: веб-сайт. URL <http://uspishnaukraina.com.ua/strategy/69/244.html> (дата звернення 16.04.2020).

14. Чубата Л. Міжнародний досвід боротьби з проявами корупції . Часопис Київського університету права. 2010. № 2.

15. Чубенко І. Зарубіжний досвід боротьби з корупцією в органах виконавчої влади . Вісник державної служби України. 2003. № 1. С. 8–11.

16. Клочков В. Г. Суть та заходи боротьби з корупцією . В. Г. Клочков . Прокуратура. Людина. Держава. 2005. № 7. С. 11–22.